LAUSUNTO

17.10.2024

Eduskunta
Suuri valiokunta

Asia: EU:n valmistautuminen laajentumiseen E 46/2024 vp

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK kiittää mahdollisuudesta olla mukana keskustelussa EU:n laajentumisesta ja erityisesti Ukrainan tilanteesta osana EU:n geopoliittista haastetta, jossa geopoliittiset tavoitteet ovat ottaneet johtavan roolin neuvotteluasetelmissa.

Ukrainan tilannetta voidaan tarkastella useammastakin näkökulmasta. Venäjän hyökkäyssota vaatii loppuessaan EU:lta laajoja panostuksia jälleenrakentamiseen. Perusinfran uudelleenrakentaminen voi ajoittua Ukrainan jäsenyyskandidaattiaikaan ja/tai Ukrainan EU-jäsenyysaikaa. Globaalin ruokaturvan toteuttaminen on kolmas ulottuvuus, jonka kriisiä EU:n toimet Ukrainan rajalla eivät saa kärjistää. Asiaan liittyy Mustanmeren merenkulun turvaaminen, maitse tapahtuvat kuljetuksen mahdollistaminen EU-maiden läpi ja muuttuneiden kuljetusreittien sivuvaikutusten hoitaminen EU:n sisämarkkinoilla on kesken ja erityisesti Ukrainan rajavaltioissa markkinahäiriöt ovat merkittäviä. Sisämarkkinoiden toiminnan kannalta on huomioitava samaan aikaan menossa olevat kauppaneuvottelut esimerkiksi Mercosur-maiden ja Thaimaan kanssa.

Tilanteen hallinnan ja ennakoitavuuden kannalta ei voida jättää huomiotta Ukrainan korruptiotilannetta, mikä haastaa luotettavan kestävyyden todentamisen EU:n kasvavien raportointivaatimusten määrittämässä toimintaympäristössä. Monet odottavat Ukrainan ratkaisevan EU:n valkuaisvajeen tarjoamalla EU:n sisämarkkinoille kolmasmaatuontia korvaavaa soijaa. Kuuman mannerilmaston ja low input -tuotannon perusteella tähän on mahdollisuuksia, mutta ei voida odottaa ukrainalaisten toimivan taloudellisia kannustimia vastaan EU:n toiveajattelussa.

Ukrainan maatalouden tuotteet ovat lähteneet maailmanmarkkinoille lähtökohtaisesti meriteitse. Tuotteilla on ollut iso merkitys Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän markkinoilla ja esimerkiksi Intian käyttämästä auringonkukkaöljystä suurin osa tuli aikanaan Ukrainasta. Tavaravirtojen uudelleen ohjailuun tarvitaan vientifasiliteettejä ja turvallisia reittejä. Tilanne on muuttunut sodan aikana nopeasti. Viime aikoina on esitetty arvioita, että Ukraina pystyisi nyt suurempiin merikuljetusten lastaukseen kuin ennen hyökkäyssodan alkua, mutta edelleen maakuljetuksilla EU:n läpi on tärkeä rooli vaihtoehtona.

Ukrainan taloudelliseen tukemiseen EU on käyttänyt myös elintarvikeviennin avaamista EU-alueelle. Globaalina toimijana Ukraina on ollut kilpailukykyinen toimija EU:n sisämarkkinoilla jo aiemminkin erityisesti viljatuotteissa. ATM-sopimuksilla vuosittain EU on nyt avannut laajemminkin tullivapaata tuontia EU-sisämarkkinoille. Viimeisimmän päätöksen yhteydessä keskusteltiin laajasti tuontikiintiöistä EU:lle herkkien tuotteiden osalta. Erityisesti siipikarjanliha, kananmunat, viljat ja sokeri olivat monen EU-toimijan huolenaiheena, kun ukrainalainen alkutuotanto on integroitunut osaksi jalostavaa teollisuutta ja ovat Euroopan ulkopuolisessa omistuksessa. Monet pitivät kesäkuun ATM-päätöstä viimeisenä ja odotukset ovat siirtymässä keskusteluun Ukrainan jäsenyyden reunaehtoihin. Oleellinen kysymys on, millä ehdoin maataloustuotantoa harjoitetaan Ukrainassa? Yhteisen politiikan, acquis, sisäänajo Ukrainan elinkeinoelämän toimintatapoihin on välttämätöntä tasavertaisen kilpailuasetelman luomiseen sisämarkkinoilla.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
PL 510 (Simonkatu 6) • 00101 Helsinki
Puhelin 020 4131 • Faksi 020 413 2425
Y-tunnus 0215194-5 • www.mtk.fi

Central Union of Agricultural Producers and Forest Owners (MTK)
PO Box 510 (Simonkatu 6) • FI-00101 Helsinki
Telephone +358 20 4131 • Fax +358 20 413 2425
Business code 0215194-5 • www.mtk.fi

Nyt tehtävänsä jättävä von der Leyenin ensimmäinen komissio vyörytti laajan vastuullisuustsunamin läpi EU-lainsäädännössä. Uusille jäsenmaakandidaateille olemassa oleva lainsäädäntö on peruslähtökohta. Monessa hakijamaassa on varmasti haasteita lapsityövoiman, pakkotyön, ihmiskaupan, Pariisin ilmastosopimuksen 1,5°C-tavoitteen, luontokadon torjumisen tai eläinten hyvinvointivaatimusten kanssa. Unohtaa ei voi myöskään Suomelle erityisen kallista ennallistamisvaatimusta.

Laajentumisella perustellaan monivuotisen rahoituskehyksen painotuksen muuttamista ja esimerkiksi pohditaan monesti nykyisen maatalouspolitiikan jatkomahdollisuuksia. Sota on turmellut laajasti infrastruktuuria Ukrainassa. Jälleenrakentamiseen on varautuminen käynnissä jo monessa maassa. Riippumatta siitä, onko Ukraina EU:n jäsen vai ei, sodan jälkeisessä tilanteessa tarvitaan EU:n perinteisen koheesiopolitiikan välineitä.

Ukraina ei ole ainoa EU:n jäsenkandidaatti alueella. Länsi-Balkanin maiden ja Moldovan sekä Georgian neuvottelut ovat periaatteessa käynnistetty, osalla jo pari vuosi kymmentä sitten. Maatalouden osalta maat ovat hyvin erilaisia globaaleista toimijoista, kuten Ukraina, hyvin maaseutu/kotitarveviljelypainotteisiin maihin. Yhteisellä maatalouspolitiikalla on tarjolla iso rooli näiden maiden liittämisessä sisämarkkinoihin, niin että voimme kauppapoliittisesti puhua EU:sta single entitynä. Kun jäsenyyden edellytykset ovat hallinnassa, niin EU on von der Leyenin poliittisten suuntaviivojen mukaan halukas aloittamaan jäsenyysneuvottelut.

Kiteytettynä MTK:n huomioita

- Ukraina on haastava jäsen EU:n maatalouspolitiikalle. Vuoden 1992 jälkeen CAP on muuttunut ja sopeutunut uusiin tarpeisiin ja varmasti myös tällä kertaa
- Ukrainan maatalous on eri skaalassa kuin eurooppalainen muu tuotanto, saati sitten suomalainen maatalous. Isot ja jalostavan teollisuuden omistamat alkutuotantoketjut ovat merkittäviä toimijoita. 0,5 miljoonan hehtaarin tila on suurimpia, mutta kilpailukykyä pitää arvioida myös toiminnallisesti ja omistajuuden kautta.
- Ukrainan tuotanto ei tähän asti ole täyttänyt EU:n fytosanitäärimääräyksiä lainsäädännöllisesti, jolloin erityisesti siipikarja ja kananmunamarkkinat ovat sekavassa tilanteessa.
- Turvemaiksi luokiteltujen alueiden merkitys on iso Ukrainan maataloudelle. EU:n maataloustuen saamisen ehtona on turvemaiden ilmastopäästöjen vähentäminen. Ukrainan laajojen mustanmullan alueen ilmastokestävistä tuotantoratkaisuista ei ole keskusteltu.
- Capping eli isojen yksiköiden tukikatot tai CAP-rahoituksen osittainen kansallistaminen voisivat olla mielenkiintoisia ratkaisuja sovitettaessa yhteen EU:n maataloustukea ja maataloustuen ympäristö- ja ilmastovaatimuksia
- Ukraina tulee panostamaan kotieläintuotantoon maataloustuotteiden lisäarvon saamiseksi. Eläinten hyvinvointivaatimusten sisäänajo mahdollisimman nopeasti, on välttämätöntä tässä laajentumisprosessissa.
- Monivuotiselle rahoituskehykselle EU:n laajeneminen tuo merkittäviä haasteita, joista ei selvitä nykyisellä rahoituksella. Sekä maatalouspolitiikkaa että koheesiota tarvitaan myös seuraavien uusien jäsenmaiden tuomiseksi sisämarkkinoille.

Juha Ruippo
Johtaja, MTK